

اسماء پیامبر در قرآن کریم

پیامبر مکرم اسلام (ص) با اسماء و القاب مختلفی در قرآن مورد خطاب قرار گرفته

است تا جایی که برخی منابع بیش از سیصد عنوان را برای ایشان ذکر کرده اند.

در کتاب های مختلف که درباره پیامبر (ص) به جا مانده ۳۰۰ اسم، لقب و صفت

برای آن حضرت، ذکر شده است. نام هایی که برای پیامبر اسلام (ص) در قرآن ذکر

شده از نگاه برخی تا چهل اسم عنوان شده است.

محمد و احمد

مشهورترین نام پیامبر، محمد (ص) است. اسم شریف « محمد (ص) » در سوره های

آل عمران (آیه ۱۴۴)، احزاب (آیه ۴۰)، محمد (آیه ۲) و فتح بارها آمده است.

نام احمد تنها یک بار در قرآن در سوره مبارکه صف ذکر شده است. در تفسیر

مجمع البیان آمده است که خداوند، نام محمد و احمد را که از اسامی مقدس خود

برگرفته است برای او برگزید. در تفسیر نمونه عنوان شده است که نام « محمد

(ص) » را عبدالمطلب، جد پیامبر برای ایشان انتخاب کرده و نام « احمد » را آمنه،

مادر پیامبر برای او انتخاب کرد. همچنین ابوطالب، عموی پیامبر نیز از پیامبر (ص)

با نام «محمد(ص) و احمد» یاد کرده است. در حدیث معراج نیز خداوند یک بار با

«یا محمد» و چندین بار با «یا احمد» رسولش را مورد خطاب قرار داده است.

معنای محمد و احمد

«محمد» از ریشه «حمد» به معنای ستوده و ستایش شده است. «احمد» یعنی کسی

که بیشترین حمد الهی را در بین جمیع مخلوقات دارد. «محمد» نام زمینی

پیامبر(ص) و «احمد» نام آسمانی آن حضرت است. در روایتی آمده است که

برخی از یهودیان از آن حضرت پرسیدند: چرا شما به این دو نام، نامگذاری شده

اید؟ حضرت فرمودند: همانا من در زمین ستایش شده و در آسمان ستایش شده

تر، هستم یعنی در آسمان، بیشتر از زمین، مورد ستایش اهل آسمان قرار گرفته

ام. با تأسی به همین معانی است که دوستداران آن حضرت، نام آن بزرگوار را

برای خود برمی گزینند. همچنین امام رضا (ع) از پیامبر مکرم اسلام(ص) روایت

کرده است: هرگاه نام فرزند خود را محمد نهادید، او را گرمی دارید.

نبی و رسول

واژه رسول و نبی و مشتقات آن دو در آیات بسیاری تکرار شده و در بیشتر این

موارد برای پیامبر(ص) به کار رفته اند. «نبی» کسی است که بر او وحی نازل می

شود و حامل خبری از غیب است. پیام الهی را بیان می کند، هر چند مأمور به

دعوت و تبلیغ علنی نیست. «رسول» کسی است که علاوه بر مقام نبوت، مأمور به

دعوت و تبلیغ به سوی آیین الهی است. رسالت، مقامی بالاتر از نبوت است. «نبی»

کسی است که در خواب می بیند، او وحی الهی را از این طریق دریافت می کند و صدای (فرشته) را می شنود ولی فرشته وحی را نمی بیند. ولی «رسول» کسی است که هم صدا را می شنود و هم فرشته وحی را می بیند و در خواب و بیداری با وحی در ارتباط است.

با توجه به معنای لغوی این دو، روشن می شود که بین آنها در مفهوم، اشتراکی نیست. نبوت چه به معنای «رفعت» و چه به معنای «باخبر بودن» باشد، به مفهوم رسالت نیست. هر چند لازمه رسالت که داشتن پیامی از طرف خداوند است، این است که رسول از آن پیام، باخبر باشد از این رو مفهوم نبوت اعم از رسالت است. از نظر مصداق نیز با توجه به آیات و روایات، بین نبوت و رسالت، نسبت عموم و خصوص مطلق است.

در میان انبیا، رسول کسی است که دارای رسالت خاصی باشد، گاه پیامبران به طور کلی به پرستش و اطاعت خدا و پیمودن راه حق که همان راه بندگی خداوند است، دعوت می کنند ولی گاه پیام خاصی را از سوی خداوند برای امت خویش به ارمغان می آورند. بنابراین به کسی که پیام مخصوصی از طرف خداوند دارد، رسول می گویند و به این دلیل که به طور کلی، مردم را به راه حق فرا می خواند، او را «نبی» می نامند از جمله نکاتی که می تواند دلیلی بر عظمت پیامبر (ص) باشد، این است که خداوند او را با نام خطاب نکرده است ولی انبیای دیگر را به اسم آنان،

مورد خطاب قرار داده است. مانند: "یا موسی، یا داود و..." ولی درباره حضرت محمد (ص) می فرماید: «یا ایها النبی»، «یا ایها الرسول»؛ زیرا مقام رسول اعظم (ص) بالاترین مقام ها است.

عبد

این صفت، در سوره های متعددی از قرآن کریم، آمده است. از جمله سوره انفال، آیه ۴۱، سوره اسراء، آیه یک، سوره کهف آیه یک، سوره فرقان آیه یک و... قرآن در ستایش انبیا، بعد از کلمه «عبد» و یا قبل از آن، نام خاص انبیا را می برد، مانند:

"عبدنا ایوب" و... ولی درباره پیامبر خاتم (ص)، این کلمه همواره به صورت مطلق و بدون ذکر نام یا قرینه دیگری به کار رفته است. در قرآن کریم در هیچ موردی کلمه "عبد" بدون اسم یا قید ذکر نشده است جز در مورد پیامبر خاتم (ص). این شیوهی بیان، نشانگر عبد مطلق بودن پیامبر(ص) است. عبد و بنده الهی بودن از ارزش های والای انسانی است بلکه والاترین ارزش انسانی است. بندگی خداوند، زمینه ساز دریافت کمالات معنوی است.

عبودیت، مقدمه پرواز و عروج است و بدون خروج از صفات رذیله و کسب صفات فضیلت، امکان ندارد، از این رو کمال عبودیت که به مفهوم کمال رهایی از غیر خداست از مختصات پیامبر گرامی اسلام (ص) است.

خاتم النبیین

این نام که در سوره احزاب، آیه ۴۰ آمده، از ریشه « ختم » به معنی « پایان » گرفته شده است. « خاتم » چیزی است که با آن پای نامه‌ها، اسناد و دفاتر را مهر می‌زدند. از آنجا که مهر زدن در خاتمه و پایان، قرار می‌گیرد، نام خاتم بر وسیله مهر زدن، گذارده شده است. اگر یکی از معانی خاتم، نگین انگشتر است به خاطر این است که نقش مهرها را روی انگشترها نیز می‌کنند و به وسیله آنها، نامه‌ها و رسایل را مهر می‌زدند و یا به خاطر آن است که کار گذاشتن نگین انگشتر، آخرین عملی است که در ساختن انگشتر انجام می‌گیرد و این اشکال شبیه افکنان که پیامبر (ص) چون نگین انگشتری در میان انبیا است، نه پایان بخش آنان، وارد نیست.

طه

این وصف در سوره طه، آیه یکم آمده است. از امام صادق (ع) روایت شده است

که « طه » از اسامی پیامبر (ص) است و معنی آن « یا طالب الحق، الهادی الیه » است

یعنی ای کسی که طالب حقی و هدایت کننده به سوی آنی. در دعای ندبه نیز این

موضوع ذکر شده است، «یابن طه و المحکمت»، ای زاده طه و محکمت.

روایات فراوانی در شأن نزول نخستین آیات سوره طه آمده است که از مجموع

آنها، استفاده می شود که پیامبر مکرم اسلام (ص) بعد از نزول وحی و آیات قرآنی،

بسیار به عبادت و نیایش می پرداختند به خصوص ایستاده به عبادت و راز و نیاز

مشغول می شدند و آن قدر عبادت می کردند که پاهای ایشان، متورم می شد.

آیات نخستین این سوره، نازل شد و به ایشان دستور داد که این همه رنج و

سختی و ناراحتی را بر خود تحمیل نکن. « طه » ای پیامبر، ما قرآن را بر تو نازل

نکردیم که به زحمت افتی.

یس

این اسم در اولین آیه سوره یس آمده است. از امام صادق (ع) نقل شده است که «

یس» اسمی از اسمای پیامبر خاتم (ص) است و دلیل آن این است که خداوند بعد از

آن می فرماید: « تو از مرسلین و بر صراط مستقیم هستی». درباره این اسم گفته اند که مخفف « یا سید المرسلین» و یا «یا سامع الوحی» بوده است یعنی ای سرور و آقای پیامبران و ای شنونده وحی. در دعای ندبه خطاب به امام عصر(عج) عرض می کنیم: « یابن یس و الذاریات»، یعنی ای فرزند یس، یعنی ای زاده پیامبر.

علاوه بر این در تفسیر صافی و مجمع البیان از امام صادق (ع) و امام باقر (ع) روایت شده است که حضرت رسول (ص)، دوازده اسم دارد که پنج اسم آن در قرآن آمده است: محمد، احمد، عبدا...، یس و طه. همچنین امام باقر (ع) می فرمایند: اسم رسول خدا در صحف ابراهیم "ماحی"، در تورات "حاد"، در انجیل "احمد" و در قرآن "محمد" است.

اسماء و القاب امام زمان(عج) در قرآن کریم

“ یاایها الناس قد جاءکم برهن من ربکم و انزلنا الیکم نورا مبینا “ نساء
آیه ۱۷۴ “ ای مردم همانا پیامد شما را برهانی از جانب پروردگار شما و فرستادیم به سوی شما پرتوی آشکار “ مراد از نور چیزی به جز قرآن نمی تواند باشد. زیرا فرمود: انزلنا الیکم نورا.

• حسن

“ و من يطع الله و الرسول فاولئك مع الذين انعم الله عليهم من النبيئ و الصديقين و

الشهداء الصالحين و حسن اولئك رفيقا “ نساء آیه ۶۹ “ و آن کس که اطاعت کند خدا

و پیامبر را پس آنان با کسانی همراه اند که خدا نعمت به ایشان داده است از

پیامبران و راستگویان و کشتگان راه خدا و شایستگان و چه نیکو ایشان رفیقان

اند “ امام صادق در ذیل آیه می فرماید: “نبیین” رسول خدا(ص) است. “و الصديقين”

علی(ع) است. “و الشهداء” حسن و حسین(ع) است. “صالحين” ائمه(ع) می باشند.

“و حسن اولئك رفيقا” قائم آل محمد(ص) می باشد.

• برهان الله

“ یاایها الناس قد جاء کم برهن من ربکم و انزلنا الیکم نورا مبینا ” نساء آیه ۱۷۴ ای

مردم همانا بیامد شما را برهانی از جانب پروردگار شما و فرستادیم به سوی شما

پرتوی آشکار “ مراد از نور چیزی به جز قرآن نمی تواند باشد. زیرا فرمود: انزلنا

الیکم نورا. مراد از برهان رسول اکرم و ائمه هدی است و رسالت. شاهد دیگر

کلمه “ واعتصموا ” در آیه بعد است چون در تفسیر آیه ی ۳۰ آل عمران که فرموده :

“ واعتصموا بحبل الله جمیعاً ” که مراد ولایت، ائمه هدی، معصومین از امیرالمومنین تا

وجود ولی عصر است.

• العزیز

“ یاایها الذین امنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم ... من یشاء و الله

واسع علیم ” مائده آی ۵۴ ؟ “ ای آنان که ایمان آوردید هر کس بار گردد از شما از

دین خود به زودی بیاورد خدا قومی را که دوستشان دارد و آنها هم او را دوست

دارند فروتن اند در برابر مومنان گردن فرازان اند بر کافران جهاد می کنند در راه

خدا و نمی ترسند از سرزنش سرزنشگر این است فضل خدا که می دهد آن را به

هر که بخواهد و خداست گشایش دهنده دانا “ تاویل ” عزیز ” در این آیه امام زمان

(عج) می باشد.

• حزب الله

“ و من يتول الله و رسوله و الذين امنوا فان حزب الله هم الغلبون ” مائده آیه ۵۶ “ و

آن کس که دوستی کند با خدا و پیامبرش و با آنان که ایمان آوردند پس به

درستی که حزب خدا پیروزند “ شرط حزب الله بودن در این آیه ۳ چیز می باشد:

۱- اطاعت خداوند متعال ۲- اطاعت از رسول خدا ۳- اطاعت از مومنین (منظور از

مومنین در قرآن ائمه معصومین و در عصر ما وجود ولی عصر می باشد.

• نور

“ و لكل درجات مما عملوا وما ربك بغافل عما يعملون ” انعام آیه ۱۳۲ “ و هر کدام را

مراتبی است در ازای آنچه انجام دادند و نیست پروردگار تو غافل از آنچه می کنند

“ امام صادق : منظور از مرده ، نادانی است که هیچ نفهمد.

• آیت الله

“ هل ينظرون الا ان تانيهم الملئكة او ياتي ربك ... او كسبت في ايمنها خيرا قل

انتظروا انا منتظرون ” انعام آیه ۱۵۸ “ آیا انتظار دارند جز اینکه بیایند به سویشان

فرشتگان یا بیاید پروردگا تو یا بیاید پاره ای از آیات پروردگار تو روزی که می

آید پاره ای از آیات پروردگار تو سود نمی دهد کسی را ایمان آوردنش اگر ایمان

نیاورده باشد از پیش یا نیندوخته باشد در ایمان خود خیری را بگو پس منتظر

باشید که ماییم منتظران امام صادق در ذیل آیه می فرماید: "آیات همان امامانند و آیه ای که مورد انتظار است قائم است. در آن روز کسانی را که اوست خدایی مه شما پیش از قیام او با شمشیر ایمان نداشته اند ایمان سودی نبخشد هر چند به امامان دیگر از پدران او ایمان داشته باشند.

• اعراف

"و بینهما حجاب و علی الاعراف رجال یعرفون کلاً بسیمهم و نادوا اصحاب الجنه ان سلم علیکم لم یدخلوها و هم یطمعون" اعراف آیه ۴۶ "و میان ایشان حجابی است و بر اعراف مردانی هستند که بشناسند هر کدام را به سیمایشان و ندا می کنند به یاران بهشت که سلام بر شما داخل نشوند در آن در حالی که طمع دارند "امام علی (ع) در ذیل آیه می فرماید: "ما هسنیم اعراف. روز قیامت بر صراط خداوند عزوجل به بهشت نرود مگر کسی که ما را بشناسد و ما او را بشناسیم و به جهنم نرود مگر کسی که ما او را نشناسیم و او ما را نشناسد.

• اسم الله

"و لله الاسماء الحسنی فادعوه بها و ذروا الذین یلحدون فی اسمائه سیجزون ما کانوا یعملون" اعراف آیه ۱۸۰ "و برای خداست تمامهای نیکو پس بخوانیدش با آنها

و واگذارید آنان را که کجروی می کنند در نامهای او بزودی پاداش داده شود به آنچه می کردند " امام صادق می فرماید: "آنان ائمه هستند.

● ساعه

" یسئلونک عن الساعه ایان مرسها قل انما علمها عند ربی ... عند الله و لکن اکثر الناس لا یعلمون " اعراف آیه ۱۸۷ " می پرسند از تو درباره ساعت چه وقت است لنگرگاه آن بگو که علم آن نزد پروردگار من است پدیدارش نسازد به هنگامش جز او سنگین است در آسمانها و زمین نیایدتان مگر ناگهان می پرسند از تو چنانکه گویی تو آگاهی از آن بگو که علمش نزد خداست لیکن بیشتر مردم نمی دانند "

• المص

“المص” اعراف آیه ۱ امام باقر(ع) فرمودند: “هرگاه حروف مقطعه را بدون تکرار

برشماری هیچ یک از حروف مقطعه نیست مگر اینکه چون مدتش بگذرد یکی از

فرزندان هاشم پس از گذشت آن به پا خیزد سپس فرمودند: الف یکی، لام سی، میم

چهل، صاد نود و آن صد و شصت و یک می شود. آن گاه آغاز خروج حسین بن علی

الم، الله بود چون مدتش بگذرد، قائم(عج) از فرزندان عباس هنگام(المص) قیام می کند

وقائم ما هنگام منقضی شدن آن در “الر” به پا خواهد خواست پس این را بفهم

و خوب تدبیر کن و حفظ کن و آن را از نااهل مخفی بدار.”

پی نوشتها:

- ۱- مجمع البیان، طبرسی، ج ۳، ص ۵۲۸
- ۲- تفسیر نمونه، مکارم شیرازی، ج ۲۷، ص ۷۸
- ۳- تفسیر نور، قرائتی، ج ۱۰، ص ۳۹۳
- ۴- وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۶۱۷
- ۵- مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ج ۱
- ۶- مجمع البیان، ص ۵۲۴
- ۷- وحی و نبوت در قرآن، جوادی آملی، ج ۳، ص ۷۰
- ۸- راه و راهنماشناسی، ج ۵، ص ۱۵-۱۶
- ۹- همان، ص ۱۶
- ۱۰- سیره رسول اکرم در قرآن، جوادی آملی، ص ۲۶
- ۱۱- تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۲۱۹
- ۱۲- همان، ص ۲۴۱
- ۱۳- پیام قرآن، مکارم شیرازی، ج ۱۸، ص ۲۰۵
- ۱۴- یس، آیه ۶۵
- ۱۵- بقره، آیه ۷
- ۱۶- تفسیر نورالثقلین، ج ۶، ص ۵۹

۱۷- پیام قرآن، همان، ج ۸، ص ۴۰۷

۱۸- سیمای شخصیتی پیامبر در قرآن، ص ۲۷

۱۹- تفسیر نمونه، ج ۱۳، ص ۱۵۶

۲۰- تفسیر نورالثقلین، ج ۶، ص ۱۶۳

۲۱- سیمای شخصیتی پیامبر در قرآن، ص ۲۸

۲۲- تفسیر نورالثقلین، ج ۷، ص ۳۵۳

۲۳- سیمای شخصیتی پیامبر در قرآن، ص ۲۳